

Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai: Mežģīnes uz brezenta

Publicēta: 21.02.2009.

12. un 13. februārī uz LNO skatuves publika baudīja sezonas jauniestudējumu – itāļu belkanto meistara Gaetāno Doniceti operu Mīlas dzēriens Erfurtes operas intendantā Gija Montavona režijā. Jau paspējis izsaukt daudz pretrunīgu komentāru, jaunais iestudējums nespēj aptumšot prieku par spožu jauno solistu paaudzi, kas nākotnē sola ar savu potenciālu atsvaidzināt LNO solistu rindas.

Mežģīnes balsīs

Doniceti opera buffa Mīlas dzēriens ir muzikāli izsmalcināts darbs, kura partitūra ļauj novērtēt dziedātāju balsis, to izkoptību un tehnisko meistarību gan individuāli, gan ansambļos. Prieks, ka muzikāli šis piedzīvojums abos sastāvos izvērtās patīkamu pārsteigumu pilns. Galvenokārt tāpēc, ka abās izrādēs varēja vērot jaunos solistus, kuru sniegums ļauj cerēt uz kārtīgu svaigu asiņu pieplūdumu mazliet sačākstējušajam operas štatam, kurā ir gana tikai daudz maz dziedošu vai nedziedošu solistu, kas nedala izrāžu slodzi ar daudz biežāk vadošajās lomās redzamajiem viessolistiem. Mīlas dzēriena zvaigzne numur viens ir soprāns Marina Rebeka – artistiska un ļoti atraktīva Adīna ar koptu, itāļu manierē skolotu balsi, kas debešķīgā vieglumā ritina koloratūras, valdzina ar melodisku kantilēnu un spoži tūrām augšām. Tās, šķiet, dziedātājai nesagādā pat vismazāko piepūli. Pēc Violetas Valerī Traviatā Adīna atklāj jaunu Marinas Rebekas dimensiju aktierspēlē. Viņa spēj būt ne tikai pārliecinoša kaisles, smeldzes un dvēseles kolīziju pārņemta cietēja, bet arī kaprīza un koķeta komiķe, kas dzirkstī dabiskumā. Otrai Adīnai – soprānam Ingai Šļubovskai, lai arī tikpat koķetai būnei, tēla atklāsmē ir mazliet vairāk mākslotības, tomēr tā pārāk netraucē. Prieks, ka Šļubovska beidzot izaugusi līdz galvenajai lomai – ceļš uz to nav bijis īss. Balss skan dzidri un spoži, koloratūrās vietumis varētu vēlēt vairāk virtuozitātes, tomēr tas ir prakses jautājums. Soliste beidzot atklājas spilgtā, ar raksturu apveltītā lomā, kas ļauj pietiekami izpausties gan vokāli, gan aktieriski.

Arī abi Nemorīno ir uzslavas vērti. Ukrainis Dmitro Popovs skatītāju acu priekšā manāmi progresējis vokāli, viņa samtainais tenors kļuvis plašāks, brīvāks un skanīgāks, arī tehnika manāmi uzlabojusies, tomēr aktieriski no viņa gribētos vēl mazliet vairāk. Turpretī par debitantu Andri Kanniņu var teikt tikai labus vārdus, jo, lielā mērā pateicoties tieši viņam, otrajā pirmizrādē zālē valdīja daudz lielāka līdzpārdzīvojumu apdvesta atmosfēra nekā pirmajā. Var tikai apbrīnot, cik brīvi savā pirmajā lielajā izrādē jaunais dziedātājs jūtas tēlā, panāk ticamības momentu, turklāt vēl valdzinot ar apskaužamu vokālo stabilitāti, atskaitot pāris vecus īlenus, kas izlien no maisa hrestomātiskajā Nemorīno romancē Una furtiva lagrima, kas acīmredzot dziedāta studiju laikā. Bet tas ir vairāk nekā piedodams dziedātājam, kurš bakalaura eksāmenus licis vēl pagājušā gada maijā.

Spilgto Nemorīno sāncensi – militāristu Belkori atveido Raimonds Bramanis un Jānis Apeinis. Aktieriski operas pirmziemnieks Bramanis ir elastīgāks un komiskāks, tomēr nedaudz robustais vīrišķa tēls labāk padodas mazliet pieredzējušākajam Jānim Apeinim. Papageno lomā Burvju flautā Raimonds Bramanis bija patiešām spožs, bet

Belkorem viņš, šķiet, vēl ir mazliet par jaunu, taču šo korekciju ieviesīs laiks. Vietumis arī dažās mizanscēnās (piemēram, dziedot skatuves dziļumā) zālē spilgtāk izskanēja Apeiņa baritons, kas ir mazliet spēcīgāks par salīdzinoši liriskāko Bramaņa baritonu. Tomēr Raimonu Bramani var apsveikt ar teicami izpildītiem riskantiem uzdevumiem – sākt karjeru ar Mocartu un Doniceti ir tehniski diezgan nežēlīga sākuma platforma jauniem dziedātājiem. Īpaši izceļams abos sastāvos ir Belkores un Nemorīno duets, pēdējo uzņemot zaldātos, kurā atklājas četru jaunu un talantīgu dziedātāju balsu kolorīts.

Runājot par blēžu dakteri Dulkamāru, jāsaka, ka, saliekot Krišjāni Norveli un Sergeju Martinovu vienā, izveidotos, manuprāt, šajā iestudējumā labākais iespējamais variants. Norvelim šī loma pielipusi jau no vairākiem iestudējumiem, partitūra ir labi zināma, turklāt arī dziedātāja aktiermeistarība ir pārbaudīta vērtība. Vienīgā nelaime, ka izteiktas basu lomas vairs nav Norveļa spožākais ampuā, jo balss atvērusies daudz baritonālākā tembrā un augstākā tesitūrā, līdz ar to piesātinātās apakšas dziedāt kļuvis grūti, tādēļ arī pazūd spilgtie vokālie kontrasti, ko ansambļos ienes zemo balsu īpašnieki. Tādā ziņā Sergejs Martinovs tur basa kolorītu visai stabili. Gaumes jautājums ir arī Dulkamāras tēla atklāsmē Gija Montavona iestudējumā – Norveļa gadījumā tas ir īsts kaktu dakteris – blēdis, pat mazliet par daudz kariķēts un varbūt mazliet par daudz ļauns, savukārt Sergejs Martinovs vairāk atgādina trako profesoru, līdz ar to ir komiskāks. Džanetas lomā, kā arī ansambļos veiksmīgi darbojas Evija Martinsone.

Priecē fakts, ka pēc ilgu gadu pārtraukuma LNO operas jauniestudējums uzticēts pieredzējušajam maestro Aleksandram Viļumanim, kas ir lielisks operu diriģents, pietiekami prasīgs pret orķestri un solistiem, tai pašā laikā interpretācijas ziņā ar nevainojamu komponista ieceres izjūtu. Vietām vienīgi varbūt būtu gribējies, lai arī mizanscēnu veidošanā režisora un muzikālā vadītāja sadarbība būtu ciešāka, lai dziedātāja atrašanās vieta uz skatuves nespētu mazināt kopējā skanējuma spožumu.

Režijas brežents – manca finezza

Pretēji muzikālajām mežģīnēm, kā tēlaini gribas dēvēt šo Doniceti operas muzikālo iestudējumu, režija ir raupja kā brežents. Darbs ir padarīts skrupulozi un līdz galam (atšķirībā no dažiem citiem iestudējumiem, kur tas acīmredzami palicis pusdarīts), katra mizanscēna noapaļota, noslēgta un skaidra, nav nekāda haosa vai nejaušību (atskaitot Dmitro Popova kritienu ar plecu uz ripojoša galda pirmizrādē), katrs mirklis ir rūpīgi iestudēts, neatstājot telpu nekādai pašdarbībai, ieskaitot kora skatos. Tomēr strukturālā perfekcija nespēj noslāpēt jautājumus par un pretenzijas pret koncepciju, kurā ir diezgan daudz klišeju, pavulgāru joku, banalitāšu un ne pārāk smieklīga humora. Humors, protams, ir ļoti smalka un individuāla lieta. Cits vārtās pa zemi no smieklīem, skatoties Amerikāņu pīrāgu un līdzīgus purkšķu kultūras šedevrus, citam atkal patīk Monty Python. Mīlas dzēriens nav ne viens, ne otrs. Koncepcijā solītā juteklība pāraugusi pusaudziski parupjās seksualitātes spēlītēs ar izģērbšanos vietā un nevietā, fallisko simbolu apspēlēšanā, izmantojot desu un spieķi, solītais itāliskais gastronomiskais kolorīts aprobežojas ar mētāšanos ar makaroniem un pastu receptēm programmas bukletā, Dulkamāras maģiskā ārstēšana nozīmē šprici dibenā ikvienam, kas vien ir gatavs to pagriezt, un tā tālāk.

Itāliski ir teiciens *manca finezza*, kas nozīmē pietrūkst smalkuma – tieši tā varētu raksturot manu sajūtu par šo iestudējumu. Muzikālajām mežģīnēm mazliet nepiestāv režijas brežents. Par līdzsvarojošo daļu varbūt var uzskatīt sieviešu kostīmus, atskaitot nesaprotamos apkopēju (?) halātus, kas papildināti ar gumijas cimdiem (kostīmu mākslinieks Henks Irvins Kitels), kā arī Belkores spilgto lidotāja tēlu. Asprātīga ir arī garnizona kareivju pārvēršana par lidotājiem, kas flinstonu stilā nēsā ap vidu apliekamas lidmašīnītes. Taču uzraksts uz lidmašīnītēm *I love you Adina/es tevi mīlu*, Adīna jau ir mazliet lēts paņēmiens. Elitas Bukovskas kustību partitūra it kā ierakstās režijas koncepcijā – ritmiskās, sinhronās kora kustības raksturo fabrikas ritmu, kas saglabājas arī ārpus fabrikas – pie viesību galda, taču šis teju militārais, stūrainais kustību maršs vizuāli ir pārāk agresīvs muzikālajam fonam. Man nesaprotams un ārā krītošs šķita arī halātos tērpto apkopēju tvists otrajā cēlienā.

Garlaicīgi nebūs

Atceroties pirms izrādes daudz kur izskanējušos solījumus, ka, lai nu kā, bet garlaicīgi nebūs, jāsaka, ka dinamika it kā ir pietiekama, tikai tas saturs... no viena štampa pie otra. Dulkamāra savā kulbā tiek pārsteigts kopā ar sarkanā kombinē un augstpapēžu korpēs tērptu dūdiņu, kas tāpat vien apakšveļā komunicē ar potenciālajiem pircējiem. Vairākas fabrikas strādnieces un strādnieki, saņēmuši maģisko šprici dibenā, nomet halātus un atklājas visā krāšņumā peldkostīmos un peldbiksēs – īsti nekļūst skaidrs, kāpēc – vai tiešām tik banāli, ka minētā injekcija atdzīvinājusi veselīgu pašapziņu un seksualitāti?

Ceru, ka tiem koristiem, kas uz skatuves izgērbjas, tiek vismaz minimāla piemaksa, citādi pagaidām nevienā izrādē, kur šis paņēmiens izmantots, tādu īstu pamatojumu šim aktam neatrodu. Nepārlicina arī sāncensu Belkores un Nemorīno stumdīšanās ar galdiem un mētāšanās ar makaroniem. Grūti noticēt, ka divi vīrieši, kas tīko pēc vienas sievietes mīlas, varētu savas attiecības kārtot šādi. Režisors gan pats arī mēģina revanšēties par šo mizanscēnu, pirmā cēliena beigās sarīkojot Nemorīno piekaušanu brutālākā veidā – kamēr viņu pietur divi lidotāji, Belkore nelaimīgo kārtīgi atšaukā un beigās vēl novelk bikses kā acīmredzot domātu absolūto pazemojumu. Kaut kā tā visa ir mazliet par daudz. Gluži tāpat kā par daudz ir arī dzeltenais, milzīgais mēness, kuram pietrūka tikai uzzīmētas sejas un idiotiska smaids, lai pārvērstu izrādes finālu – Nemorīno un Adīnas mīlas duetu pilnīgā kičā. Pēc visa minētā mazliet grūti saprast, ko saistībā ar šo iestudējumu domājis tā dramaturgs Johens Breiholcs, sakot, ka Mīlas dzērienā slēpjas daudz vairāk nekā tikai virspusēji, viegli joki un smieklīgas situācijas, šī opera esot brīžiem arī dziļi aizkustinoša, pietiekami nopietna, pat traģiska. Teorētiski tā, protams, ir, bet Gija Montavona iestudējumā to īpaši nemana, jo dominē tieši minētie virspusējie joki, par kuru smieklīgumu arī abu pirmizrāžu skatītāji bija pārlicināmi tikai daļēji. Ja nu vienīgi Andra Kanniņa pārlicinošā aktierspēle ļauj noticēt Nemorīno nelaimīgā mīlētāja tēlam, kas tomēr beigās saņem kāroto mīlestību.

Rezumējot jāsaka – kārtējo reizi LNO atklājas vācu operas režijas tradīcija, kas, manuprāt, mūsu skatītājiem jau varētu būt krietni vien apnikusi. Protams, es neesmu par arhaisku iestudējumu atjaunošanu – pilnīgi skaidrs, ka vecais Mīlas dzēriens ar Inesi Galanti, Ingu Pēteronu un Pēteri Grāveli, kuru gan atceros kā bērns un visai fragmentāri, šodien nebūtu moderns, tāpēc tai paaudzei, kas salīdzina abus iestudējumus, droši vien nav viegli. Ir jāsaprot, ka laiks iet uz priekšu, režijas

paņēmieni, estētiskie priekšstati, gaume un mode mainās. Dažs varbūt vispār nesapratīs kritiķu grēmas, jo iestudējums šķitīs pilnīgi normāls un baudāms, īpaši, ja uz to paskatās kā uz labi pavadītu vakaru ar skaistu mūziku un sižetu ar laimīgām beigām, kaut ko vieglu, uz ko nav jāiespringst un jādarbina pelēkās šūniņas. Tomēr, ja atgriežamies pie tēmas par klasisku operu moderniem iestudējumiem, no LNO redzētā visspilgtākais pozitīvais piemērs, manuprāt, ir Indras Rogas pirms pāris gadiem iestudētais Hendeļa Akīds un Galateja – svaigi, radoši, pikanti, pat erotiski, bet smalki un nevienu mirkli bezgaumīgi vai prasti. Par gaumi prasti nestrīdoties. Bet ir arī, kas piemetina, ka tā vai nu ir, vai nav.

Lauma Mellēna Neatkarīgā Rīta Avīze Latvijai, 21.02.2009